

der boschjes, dat ik er weinig acht op geslagen had, hoe de hemel zich langzamerhand bewolkte en de zon verdwenen was. Een paar droppels op gezicht en handen en een zacht ruischen der bladeren maakten wij er echter opmerkzaam op, dat 't begon te regenen. Dat was leelijker, want ten eerste zou mijn schetsboek en flora, die ik onder den arm had nat worden, en dan, als alles nat geregend was, zou 't onmogelijk zijn, verder de boschjes te doorzoeken. Ieder die wel eens na regen zich een weg heeft moeten banen door laag hout, weet hoe doornat de kleeren worden van de aan de bladeren hangende druppels. Gelukkig was ik net in de buurt van een paar grotten, die althans voorloopig een veilige schuilplaats boden. Te vervelen hoefde ik mij niet, want er was nog genoeg te teekenen en de tijd viel dan ook niet lang. Een paar arbeiders, die eveneens kwamen schuilen vertelden dat in de holletjes in den kalkwand boven onze grot kauwtjes (*Colaeus monedula*) broedden, wat vroeger in 't jaar echter, nu hadden ze zich reeds weer verspreid. 't Is dan ook bekend, dat kauwtjes en roeken zeer vroeg reeds beginnen te nestelen. Vroeger reeds had ik waargenomen, hoe holletjes in een dergelijke kalkrots bij Epen door kerkuilen bewoond werden.

H. C. DELSMAN.
(Wordt vervolgd.)

EENIGE JAREN BIJ DE TABAK IN DELI.

(Vervolg).

Het Oogsten.

Een 50 à 55 tal dagen na het uitplanten van de tabak in den vollen grond, kan men enkele rijpe bladen aantreffen, n.l. de oudste bladen, die vlak bij den grond gezeten zijn. Een vast kenmerk voor de rijpheid is moeilijk aan te geven; in den regel noemt men een blad rijp, als er zich een paar spikkels in vertoonen, maar waar die niet komen, ziet men het aan het zwak vergelen van den bladtop. Laat men zulke bladen aan den stengel zitten, dan verdorren ze binnen een paar dagen. Op te merken valt, dat goed „uitgeregende” tabak gewoonlijk spikkel krijgt, en dat daarbij tusschen rijpheid en verdorren een betrekkelijk groot aantal dagen verloopt, terwijl bij tabak die onder droogte geleden heeft, op het blad bij rijpheid een soort goudglans verschijnt, en wel bijna geel aan den top, en dat zulke tabak zeer spoedig op het veld verdort.

Het rijpe blad wordt aan de hoofdnerf aangevat dicht bij den stam, en op zijde of anders naar beneden geknikt; het breekt dan af bij den stam. De Chineesche koelie is links, en plukt dus met de linkerhand; de geplukte bladen worden op de vlak uitgespreide rechterhand gelegd. Hij mag ze niet tegen zijne borst drukken om vallen van de bladen te voorkomen; want 't plukken is een warm werkje en dus is de borst van den koelie bezweet. En een eerste vereischte voor 't plukken is, dat het blad volkomen droog moet zijn. Daarom plukt men zelden vóór 12 uur in den middag, anders is de dauw nog niet verdampt. Vóór het plukken is ook het vlak uitspreiden der gevouwen bladen noodzakelijk, want een dubbel gevouwen blad blijft lang nat en vochtig geplukte tabak verrot spoedig in de droog-schuur.

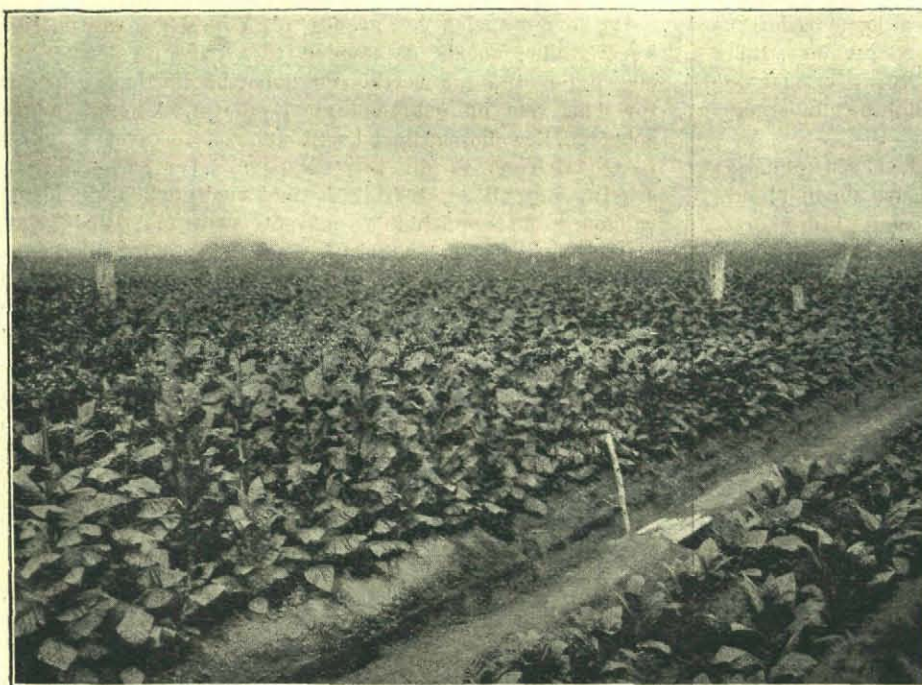
Om niet te dikwijls den afstand naar de droogschuur af te leggen, wordt aan elken koelie een „pikoelan” verstrekt, d. i. een groote platte mand van pandanmatten¹⁾, voorzien van dekmat en staande op 2 pooten, waartusschen een horizontale ronde stok gespijkerd is, waaraan de koelie hem op de schouders draagt. Om de mand neer te zetten is nog een losse gaffelvormige 3-poot noodig. Die mand wordt op een weggetje neergezet, en telkens worden een 30 à 40 bladen aangebracht, die de koelie met de sluitmat dekt. Als er een 600 tot 800 bladen in de mand zijn, moeten deze naar de droogschuur gebracht worden, waar van te voren matten op de grond gelegd zijn, waarop de tabak te liggen komt, alweer in kleine stapeltjes van 20 à 30 bladen, of meestal dakpansgewijs in drie rijen gerangschikt.

In het eerst worden slechts weinig bladen verkregen, maar weldra neemt het aantal toe. In den vollen oogsttijd wordt ander werkvolk (Javaansche contract-vrouwen, vrije Maleiers, Batakkers en Kongsikangs) belast met het aanrijgen der bladen, tegen een vast deel van het loon. Voor het oogsten wordt n.l. afzonderlijk betaald; volgens het contract 1 Dollar voor 8000 geplukte en aangeregen bladen. Daar nu 40 bladen aan één stok komen, telt men eenvoudig 2 stokken voor 1 cent. De verhouding tusschen plukloon en aanrijgloon wordt in den regel als 2 : 3 gerekend, dus van elke 5 stokken, die door een ander dan de koelie zelf zijn aangeregen, komen er 3 aan den aanrijger en 2 aan den plukker.

De koelie heeft een hekel aan helpers, 1° omdat hij zelf dat geld liever verdient en 2° omdat hij er meer uit weet te maken; ik bedoel, dat de Javaan altijd eerlijk 40 bladen aanrijgt, terwijl de Chinees zal trachten met b.v. 36 bladen te volstaan en betaling voor 40 te krijgen. Maar men gebruikt steeds helpers, om de tabak niet te lang te laten liggen, want al ligt het blad in dunne stapeltjes, toch zal het min of meer „zweeten”, d. i. vochten uitscheiden. Daarom, als het kan, laat men dadelijk aanrijgen, want dan hangt het blad luchtig, en zweet niet.

Op de bouw der droogschuren kom ik later terug; voorloopig zij het dus voldoende te vermelden, dat de stokken met tabak gehangen worden op dunne balken, die 6 voet van elkaar verwijderd zijn; die stokken moeten dus omstreeks 7 voet lang zijn. Het aanrijgtouw is gewoon los gedraaid bindtouw; het is opgewonden in knotten van 3¼ voet lang. Wordt zulk een knot aan één einde doorsneden, dan zijn alle touwtjes dadelijk op maat, n.l. 6½ voet. Zoo'n touwtje wordt dubbel geslagen en met zijn midden aan het midden van den stok gebonden, zoodat de uiteinden vrij hangen. Aan het uiteinde wordt de aanrijgnaald geslagen, een breede platte naald en hiermee blad voor blad, totaal 20, aan het touwtje geregen. Het touwtje wordt door het dikke einde van de hoofdnerf geregen. Een eerste eisch bij het aanrijgen is, dat de bladen 2 aan 2 met de bovenzijde tegen elkaar komen. Want bij het drogen trekt het blad lepelvormig ineen, en wel zoodanig dat de bovenzijde hol wordt, de ondervlakte bol. Hingen nu alle bladen gelijk gericht, dan zouden ze elkaar omvatten, vocht houden en rotten, hetwelk voorkomen wordt door ze zoogenaamd „buik aan buik en rug aan rug” te rijgen; elk blad blijft op deze wijze vrij hangen. Ook dit voorschrift neemt de Javaan zorgvuldig in acht, terwijl de Chinees op winstbejag uit is, en dus dit keeren van elk tweede blad verfoeit. Af en toe komt ook voor, dat de Chinees slecht aanrijgt, maar de straf volgt op de misdaad.

¹⁾ Gemaakt van blad van *Pandanus*-soorten, die o. a. op Java veel voorkomen als heg.

Rijpe tabak en zaadboomen.

De Chinees rept zich bij het plukken om nog zooveel mogelijk van het aanrijgloon te verdienen. Bij grooten voorraad rijp blad plukt hij tot 5 uur, gaat eten en komt daarna aanrijgen. Nu duurt het ook niet lang, of er ontstaat ruzie in de schuren, want de Chinees wil de Javaan wegjagen en deze wil blijven.

De assistent moet dus present blijven en heeft in dezen tijd van het jaar weinig tijd om zijne kennissen te bezoeken, want zoodra hij zijn hielen licht, voelt de Chinees zich baas en alle Javanen worden weggejaagd. De Javaan legt zich daarbij schijnbaar neer, maar eenige weken later lopen sommige Chineezzen een paar messteken op, hun toegebracht door niet-herkenbare Javanen.

Zijn de Chineezzen soms eens zonder helpers, dan zijn ze tevreden en opgewekt. Ook dan ging ik dikwijls 's avonds de schuren langs om te zien, wie mij trachtte te bedriegen. Regel was, dat van de 9 of 10 in elke schuur werkende koelies er één het woord had; hij deed blijkbaar vertellingen, gewoonlijk grappige, want af en toe lachten allen tegelijk. Zij geven den indruk, een kinderlijk volkje te zijn en men wordt milder jegens hen gestemd, al is 't ook bekend, dat één uit dit kinderlijke tiental morgen of anders overmorgen den assistent zal aanvliegen, die hem straft voor poging tot bedrog.

Wat vandaag geplukt is, moet ook vandaag worden aangeregen, en den volgenden morgen wordt het werk door den assistent in ontvangst genomen. Deze gaat met zijn boekje alle schuren langs en van elken koelie onderzoekt hij het werk; ieder hangt er een plankje met zijn nummer bij. Bij dat „ontvangen” heeft de assistent het vaak zwaar te verantwoorden en dus is hij er op bedacht zich het zoo gemakkelijk mogelijk te maken. De stokken met tabak hangen voor de ontvangst op de onderste „kilas”; de gang tusschen 2 kilassen heet een kamer. Nu zorgt hij, dat er niet meer dan 2 kamers naast elkaar gebruikt worden, en dat elke derde kamer leeg blijft, want zoo kan hij overal bij komen. Het aftellen der stokken laat hij in hoofdzaak door de koelies zelf doen: hij geeft n.l. order, dat op elke kilas tusschen 2 stijlen 25 stokken moeten hangen, niet meer en niet minder. Natuurlijk probeert de

Chinees af en toe om er 23 te hangen, maar dat leert de assistent hem gauw af. Dan moet het werk zelf worden nagekeken. Voor eerst dient er gelet te worden of er wel 40 bladen aan elke stok hangen; daartoe kijkt hij hier en daar een paar stokken aan, omdat men in verwonderlijk korten tijd de gave krijgt van te weten hoeveel bladen er zijn zonder ze geteld te hebben. Verder moeten de bladen goed zijn aangeregen, het touw moet strak zitten en dicht bij de uiteinden van de stok aangebonden zijn, terwijl de bladen op regelmatige onderlinge afstanden hangen. Een paar voorname punten zijn verder nog de lengte van het blad, de rijpheid en stukblad. Want zoogenaamd „groot stuk”, d. i. beide bladhelften met gaten, mag volstrekt niet geoogst worden, „klein stuk” feitelijk ook niet.

De minimum-lengte voor voetblad is 14 Eng. duimen, voor topblad 15". Ook dit leert men spoedig op het oog zien zonder te meten. En of de koelie onrijp blad geplukt heeft, nu, dat heeft men tijdens het plukken al

gezien en dat is in het valsche licht binnen de schuur niet goed zichtbaar. Als er fouten of liever pogingen tot bedrog ontdekt worden, moet de betrokkene uit het veld geroepen worden en hij wordt dan voor de keus gesteld om voor den rechter (i. e. controleur B. B.) gebracht te worden, of zijn straf van den assistent te ontvangen. Daar deze laatste veel lichter straft, kiest de koelie dit natuurlijk. Er wordt hem boete opgelegd, uitgedrukt in stokken tabak.

TAUKEH.

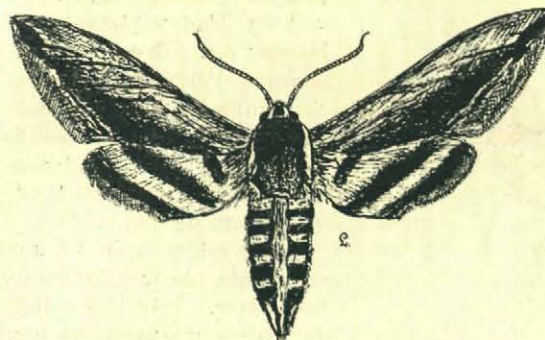

ENTOMOLOGISCHE WANDELINGEN.

Er zijn van die plekjes, die een natuurliefhebber o zoo graag voor zich alleen houdt, waar hij meestal alleen naar toe gaat. Erg egoïstisch en toch...

Maar daar ik niet egoïstisch zijn wil, zal ik het vertellen. Bij 't witte bruggetje aan den weg van Naarden naar Bussum slingert een smal paadje dicht langs 't water door 't hout, ik geloof dat 't het Galgenpad heet.

Vlak daarbij is een klein moerasje, een langzamerhand vol gegroeide sloot, aan zeer weinigen bekend en zoowel voor botanist als entomoloog een heerlijk plekje. Allerlei

Ligusterpilistaart (iets verkleind).